

סוף מעשה במחשבה תחילה

נקודת מחשבה מפרשת השבוע לחיי המעשה

מסקנה של חיים

מפחדת שנגיע למצב שכל העושר אובד ונזדקק בעצמנו לעזרת הבריות".

עוד האישה מדברת ואל החדר נכנס עני נסער. "רבי, הושיעה!" זעק העני במר לבו, "כפי שאפשר לראות עלי - אין בידי פרוטה לפרוטה. אני מנסה להתפרנס כה וכה אך המזל אינו מאיר לי פנים. יש לי אח עשיר מאוד, אלא שפניותיי אליו חוזרות ריקם שוב ושוב. הוא אינו מוכן לסייע לי אפילו כדי הוצאות מינימליות למחיה לבני משפחתי העטופים ברעב".

בעל ה'הפלאה' ביקש מהשמש לזמן אליו את שני העשירים. כאשר הגיעו השניים, ביקש רבי פנחס הורוביץ לדעת האם יש אמת בטענות ששמע. שני העשירים הודו במיוחס להם.

"שמא תוכלו להסביר לי מה טעם אתם נוהגים כך?"

העשיר הנדיב - שלא היה לו במה להתבייש - פתח ראשון: "כתוב 'כי לא ידע האדם את עתו', ובשעת פטירתו של האדם אין הוא לוקח איתו מאומה לעולם העליון, כי אם את מעשי הצדקה והחסד שהוא עושה בעולם הזה. אינני מפזר את ממוני סתם כך, אלא אני משקיע בעולם הבא של עצמי. אינני יכול לדעת מתי יבוא יום פקודתי, לפיכך בכל יום מתנהג אני כאילו זהו יומי האחרון".

ניד ראש מצד הרב הורה לעשיר הכילי להסביר גם הוא את סירובו לתמוך באחיו העני.

"כתוב 'כי לא ידע האדם את עתו'", ציטט הקמצן טיעון 'מקורי', "ייתכן שהקב"ה יעניק לי שנות חיים רבות

"בן כמה אתה?" פנה השופט לעד, מר גולדברג.

"בלי עין הרע בן שמונים ושלוש", השיב הקשיש.

"אדוני, תיצמד בבקשה לשאלה, בלי שום הוספות", הורה השופט בחומרה. "בן כמה אתה?"

"בן שמונים ושלוש, קיין עין הרע", סירב הקשיש לציית.

עורך הדין, שהריח צרות, נחלץ לעזרה וקיבל את רשות השופט לשאול. "מר גולדברג, בן כמה אתה, בלי עין הרע?"

הקשיש זרח בחיוך רחב: "בן שמונים ושלוש"...

ברגעים האחרונים לפני שנפרד משה מבני ישראל, הוא מעיד בהם את השמים והארץ שיאזינו וישמעו לדברי תוכחתו לישראל.

התוכחה מתארת מצב שבו עם ישראל לא יודע לעמוד בניסיון העושר וחוטא מרוב טובה, ואז הקב"ה כועס עליהם ומחליט "אסתירה פני מהם, אראה מה אחריתם. כי דור תהפוכות המה, בנים לא אמון במ".

רש"י מבאר כפשוטו: "אראה מה אחריתם - מה תעלה בסופם". ובעברית מדוברת: נראה אותם מסתדרים בלי סייעתא דשמיא.

אלא שהמשכו של הפסוק "כי דור תהפוכות המה, בנים לא אמון במ", נראה לא כל כך שייך לתחילתו.

אל הגאון רבי פנחס הורוביץ, בעל ה'הפלאה', הגיעה אישה להתלונן על בעלה. "בעלי", כך טענה האישה באוזני הרב, "מפזר מרכושו יותר מדי לצדקה. אני

איך רואים אחרית?

פסוק אחד כסיבה להנהגות סותרות

וארוכות, ולעת זקנותי כבר לא אוכל להתעסק במסחר, אבל עדיין אזדקק לממון, לפיכך שומר אני על כספי לשנים מאוחרות יותר, כדי שלא אזדקק לבריות".

"הפלא ופלא", קרא בעל ה'הפלאה' לשמע התשובות. "שני יהודים שכל אחד מתנהג בצורה הפוכה לחלוטין מזולתו, ושניהם מצטטים את אותו פסוק ואותה סיבה למעשיהם.

סופו של האדם, הרי עליו לשפר את מעשיו. אולם למרבה הצער "כי דור תהפוכות המה", יש כאלה שהופכים את היוצרות. במקום להתעורר כשהם זוכרים את יום המיתה, הרי הם משתמשים בזיכרון זה למלא את תאוות לבם.

* * *

אחד ההסברים מדוע נתנו חז"ל שלוש עצות למי שמתקשה לגבור על יצרו: יקרא קריאת שמע, יעסוק בתורה ויזכור לו יום המיתה - הוא משום שאם ייזכר האדם רק ביום המיתה, הוא עלול להחליט שעדיף לנצל כל רגע לתאוות. 'כי חיים רק פעם אחת'...

חיים כולכם היום

"הריני מאחל לכם", סיים הרב, "שה' ישמור כל אחד מכם ממה שהוא מפחד. הנדיב שמפחד שימות מהר - יעניק לו ה' אריכות ימים ושנים ויוכל לעשות מצוות לרוב. ואילו חברו שמפחד מאריכות ימים ושנים שמא לא יהיה בידו להתפרנס אז, יעזור לו ה' שלא יגיע לידי ניסיון"...

כדי להסיק מסקנות נכונות ממה שרואים, מוכרחים לעסוק בתורה ולהתמלא ביראת שמים.

ולפעמים כל מה שצריך הוא רק לשאול את השאלה / לקרוא את התשובה - הפוך...

לפי מעשה זה, מבאר הגאון רבי שמואל ערנפלד, ה'חתן סופר', את הסמיכות בין שני חלקי הפסוק בפרשתנו: כאשר הקב"ה רואה שיהודים חוטאים הוא מודיע "אסתירה פני מהם", כדי שכאשר יהיה צר להם יבינו שעליהם להתעורר בתשובה - "אראה מה אחריתם", כאשר יהודי זוכר את האחרית, את יום המיתה, שהוא

"ויבוא משה וידבר... הוא והושע בן נון" (לב, מד)

אל אחד מתלמידי ישיבת וואלוז'ין הגיעה הצעה לאחר נישואיו: לכהן כרבה של אחת מהעיירות הקטנות בסביבת וואלוז'ין. הגיע האברך אל רבו, הגאון רבי נפתלי צבי יהודה ברלין - הנצי"ב מוואלוז'ין, וביקש את ברכתו לקבלת המשרה.

כאשר שמע הנצי"ב את הפרטים והעניק את ברכתו, הוסיף התלמיד לבקש ברכה מיוחדת שיינצל מבעלי לשון הרע.

סירב הנצי"ב להעניק לו ברכה כזו, ונימק את סירובו: "רב צריך להיות מוכן לכל דבר. אפילו אם יעמדו כנגדו בעלי לשון הרע מוכרח הוא להמשיך בעבודת הקודש בלי להתפעל מהם".

ראיה לדבריו הביא הנצי"ב מהפסוק בפרשתנו: כאשר יצא יהושע בן נון עם המרגלים, קרא לו משה במקום 'הושע' 'יהושע' - "י"ה יושעך מעצת מרגלים"; אולם משנתמנה יהושע פרנס על הציבור חוזרת התורה ונוקבת בשמו המקורי 'הושע', לרמז שאפילו אם יעמדו כנגדו בעלי לשון הרע - אל לו להתפעל מהם ועליו למלא את תפקידו בלי להתחשב בדעתן של הבריות.

"יערוף כמטר לקחי תיזל כטל אמרתי" (לב, ב)

האותיות כ' מנוקדות בפתח, מה שהופך אותן לכעין ה"א הידיעה. באיזה מטר וטל הידועים מדובר כאן.

הרה"ק רבי שמואל בורנשטיין, ה'שם משמואל', מביא רעיון נפלא בשם אביו הרה"ק רבי אברהם בורנשטיין מסוכטשוב, ה'אבני נזר': התורה נקראת 'לקח טוב'. משום שאם אדם יגע ועמל בתורה כפי יכולתו - הרי שהוא לוקח את התורה אליו והיא נעשית קניינו.

ה'שם משמואל' מביא את הנאמר בבריאת העולם "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ... כי לא המטיר ה' אלוקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה". דרשו חז"ל שכיון שלא היה מי שיתפלל ויבקש את הגשם - הוא לא ירד.

לפי האמור מבאר ה'שם משמואל' את הפסוק בפרשתנו כמין חומר: התורה היא לקח טוב שיהודי יכול לזכות להפוך אותה לשלו, אולם "יערוף כמטר לקחי" - לפני שמתחילים את הלימוד מוכרחים להתפלל לסייעתא דשמיא, כאותו מטר ראשון שלא ירד בלי שהתפללו שיבוא. ואם אכן זכה האדם והתפלל לזכות לתורה ויגע בה כפי יכולתו, ידע נאמנה "תיזל כטל אמרתי" - כאותו הטל לעתיד לבוא שבו יחיה הקב"ה מתים ליום שכולו ארון.

{ במחשבה שנייה }

וכל מאמינים שהוא לבדו הוא

התשובה.

כאן ביקש הגר"ח להבין: "לגנוב אתם גונבים. להדליק נר בשבת ולשבור מנעולים - אין לכם בעיה. אבל לאכול דבר אחר לא?!"

"מה סח הרב?! קפץ ראש הגנבים ממקומו. וכי מה עניין גנבה לאכילת חזיר? משלח ידנו הוא גנבה, ומה נעשה אם בא לידנו משהו מוצלח בשבת? פרנסה זו פרנסה! אבל לאכול חזיר? רבי, באמת, האם איננו יהודים?!..."

אף יהודים שעוברים "על חלק ממצוות השם", כלשון ה'אור החיים' הקדוש, עדיין נקודה יהודית פועמת בלבם ויהיו מעשים שלא יסכימו לעשות.

וזוהי נקודת זכות גדולה ללמד על יהודים מסוג זה, להאמין שאמונתם חזקה בה', על אף שאין שומרים מצוותיו.

וסופם לחזור בתשובה שלמה, מנבא ה'אור החיים' בסיום דבריו: "ויכירו כי ה' הוא לבדו מושיע, והוא מה שגמר אומר (לב, לט) 'ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלוהים עמדי'".

לך מכך כל רע".

הגנב נענע בראשו להסכמה.

"כיצד נוהגים אתם כאשר נקרית לידכם הזדמנות לבצע גנבה בשבת?" שאל הגר"ח.

"יוצאים וגונבים", השיב ראש הכנופיה בלי למצמץ.

"ואם נזקקים אתם להדליק את הנר כדי לראות, או לשבור את המנעול?" התעניין רבה של בריסק.

כאן ביקש הגר"ח להבין: "לגנוב אתם גונבים. להדליק נר בשבת ולשבור מנעולים - אין לכם בעיה. אבל לאכול דבר אחר לא?!"

"מדליקים נר ושוברים מנעול", משך היהודי בכתפיו.

"ומה כאשר מגיע מידע לידכם מידע על גוי בעל ממון שניתן לגנוב ממנו?" חפץ הרב לדעת.

"כלום ממונו של גוי אינו ממון?" גיחך הגנב, "בוודאי שעושים כל מאמץ להניח עליו יד".

"ונניח מצאתם בביתו בשר חזיר", שאל הרב, "מה אתם עושים בו?"

"מוכרים אותו לגוי", הייתה

"כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב" (לב, לו)

דברי נבואה מופלאים על אשר יארע בדור האחרון כותב הגה"ק רבי חיים בן עטר, ה'אור החיים' הקדוש, בסיום שירת האזינו.

"כי ידין ה' עמו" - פירוש, אחר שגמר עניין מכעיסי ק-ל עד סופם, חזר להבטיח לכללות ישראל שלא לעולם יריב איתם... והוא אומר 'ועל עבדיו יתנחם' - פירוש, בשבילם יתנחם לומר די צרות הגלות.

"ועוד, כשיראה ה' שאין כוח בישראל להציל עצמן מהגלות, וכוח אין בצדיקים לייסר בשבט מוסר למרגיזי ק-ל... והוא אומר 'כי אזלת יד', ובזה 'אפס עצור'... פירוש, שאין כוח למדריכים בדרכי ה' להדריכם.

"ועזוב", פירוש, ומצד זה נשאר העם עזוב... ('צור) חסיו בו' - כי ישראל הגם שירשיעו ויעברו על חלק ממצוות ה', אף על פי כן כל מחסיהם בה', ועליו סובלים דלות ושפלות, ונהרגים על קדושת שמו, ועומדים ומצפים צור גואלם, והוא אומר 'חסיו בו'".

באחת הפעמים שביקש הגאון רבי חיים סולובייצ'יק מבריסק לברר עניין מסוים, קרא לראש הגנבים היהודים בבריסק אל ביתו.

משהגיע הלה, המתיק עמו הגר"ח סוד: "יודע אתה כי שומר סוד הנני ואיש אמת, לכן אשאל אותך כמה שאלות ואבקש שתענה לי במלוא הכנות, ומבטיח אני לך שלא יאונה